

УДК 302.54+301+302.224

Вікторія Анатоліївна ПЕРЦЕВА,

доцентка, кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри українознавства факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5203-761X>

ВЕРБАЛЬНА АГРЕСІЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Проблема вербальної агресії в інформаційному просторі зараз, в умовах соціальної напруженості, набуває в суспільстві особливої актуальності. Сучасна людина живе в умовах постійного мовного впливу та й сама вона завжди є його суб'єктом. Отже, переважно через мовне середовище та за допомогою мови відбувається інформаційно-психологічний вплив як на окрему людину, так і суспільство загалом. Мова служить як засобом передавання, так і засобом управління поведінкою людей, адже спілкування поглинає всі сфери життєдіяльності. Особливості вияву вербального маніпулювання зазвичай зумовлені відносинами між учасниками інформаційно-комунікативного процесу. Результат вербального впливу залежить від сприйняття носієм змісту повідомлення. Чим більш значущим є повідомлення для реципієнта, тим сильніше впливає інформація, чим більш розвинена рефлексія, тим менше людина схильна до вербального маніпулювання.

Зараз простір мовного спілкування перенасичений негативною інформацією, яка найчастіше має деструктивний характер і зорієнтована на спотворення традиційних уявлень, а іноді й навмисне їх руйнування. Агресія завжди спрямована на навмисне заподіяння шкоди, починаючи від словесних образ і закінчуючи інформаційними війнами. До основних форм прояву вербальної агресії можна зарахувати: образу, вороже зауваження, загрозу, грубу вимогу, грубу відмову, осуд, глузування, скаргу, донос і наклеп, сварку. Вербальна агресія позначається на свідомості учасників спілкування деструктивно, ускладнює повноцінний обмін інформацією, суттєво знижує можливості порозуміння між комунікантами, блокує вироблення загальної стратегії взаємодії. Під час конфліктної ситуації людина за допомогою словесних мислеобразів із негативним змістом здатна зруйнувати нормальну роботу всього організму.

Мовна агресія може розглядатись і як спосіб захисту, і як засіб маніпулювання індивідуальною та суспільною свідомістю, але це завжди прагнення, спрямоване на об'єкт агресивного впливу, а мовленнєве насильство – це результат такого прагнення, втілений намір, вторгнення в комунікативний простір. Вербальна агресія, як особливий тип мовної поведінки, може здійснюватися в будь-якому тексті. Водночас саме зараз, в умовах соціальної напруженості, все частіше мова стає об'єктом агресивної дії та насильства. Причиною цього можна назвати загальне зниження рівня мовленнєвої культури, вульгаризацію мови, лихослів'я, використання ненормативної лексики та потік неологізмів, запозичень і

грубих спотворень, який постійно збільшується. Вербальна агресія, як насильницький вплив на свідомість людини з метою досягнення бажаної для агресора поведінки за допомогою використання певного текстотворення, виявляється в неконтрольованому потоці гетерогенної, часто посередньої інформації, що призводить до деструктивних процесів у культурі загалом. Аналогічні тенденції в інформаційному просторі викликають мовні конфлікти та необхідність їхнього правового регулювання. Соціально-правові трансформації та процеси модернізації визначають особливості мовного самовираження особистості, яке, своєю чергою, впливає на стан сучасної культури. Зневажливе ставлення до рідної мови та національних традицій, і, як наслідок, до національної культури, свідчить про недостатньо розвинене почуття власної гідності та відсутність національної самоідентифікації. Комунікативний потенціал мови є одним із найважливіших на сьогодні чинників соціального прогресу. Під впливом несприятливих факторів може спостерігатися зниження культурного імунітету, але водночас у системі мови є свій механізм самозбереження, саморозвитку й самозахисту. Тому перспективи розвитку суспільства багато в чому залежать від спроможності держави за допомогою права підтримувати та захищати національну систему цінностей і насамперед базову цінність культури – рідну мову.